

N:o 52.

Ank. till Riksd. Kansli den 24 April 1882, kl. 3 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta motioner om förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.

Frågan om den kommunala rösträtten på landet har vid denna riksdag upptagits i tre särskilda, inom Andra Kammaren väckta och till Lag-Utskottet öfverlemnade motioner, N:is 55, 74 och 77, af Herrar *J. P. Nilsson, Isaac Asklöf* och *Anders Göransson*.

Motionärerne, hvilka erinra derom, att förslag till ändring i stadgandena om den kommunala rösträtten på landet vid flere föregående riksdagar antagits af Andra Kammaren, anföra de hufvudsakliga skäl, som legat till grund för dessa beslut, nemligen att, enligt hvad statistiska uppgifter gåfve vid handen, inom mer än femtio landskommuner en enda person innehade öfver hälften af kommunens hela röstetal, och inom ett än större antal kommuner allenast några få personer, hvilkas sammanlagda röstetal utgjorde öfver hälften af hela röstetalet för kommunen, således kunde genomdrifva beslut, som vore stridande mot alla de öfrige, till antalet vida öfvervägande kommunalmedlemmarnes önskan, samt att, då för stadskommunerna en begränsning i röstetalets maximum redan funnes stadgad, billigheten fordrade, att en sådan äfven för landet komme att bestämmas.

På grund häraf föreslås nu, af Herr *J. P. Nilsson*: att Riksdagen för sin del ville besluta, att § 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, sådan nämnda § lyder i Kongl. kungörelsen den 8 September 1868, måtte få den förändrade lydelse, »att

Bih. till Riksd. Prot. 1882. 7 Saml. 30 Häft.

röstvärdet skall beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal, dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som motsvarar en tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden och ej i något fall för mer än 1,000 röster»;

och af Herr *Anders Göransson*, att Riksdagen för sin del ville besluta följande förändrade lydelse af ifrågavarande §:

»Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal fyrkar än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela fyrktal efter fyrkallängden. Uppkommer vid sådan beräkning af fyrktal bråktal, skall det bortfalla».

För den händelse detta förslag skulle af Riksdagen bifallas, föreslår den sist nämnde motionären ytterligare, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förändrade lydelse af mom. 2 utaf § 59 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, sådant detta moment lyder i Kongl. kungörelsen den 8 September 1868:

»Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag, 8, 9 och 11 §§ innehålla, tillika kommunens röstlängd. I den — — — — förvaras.»

Herr *Asklöf* åter anser, med afseende derå att Första Kammaren flere gånger afslagit gjorda framställningar i ämnet, det vara för frågans lösning säkrast att öfverlemna åt Kongl. Maj:t att för Riksdagen framlägga förslag, huru denna lösning bäst må verkställas, och uttalar såsom en förhoppning, att, då sålunda ej någon lagförändring nu äskades, utan beslut i frågan af Riksdagen komme att fattas först sedan förslag från Kongl. Maj:t inkommit, Första Kammaren icke ville motsätta sig motionärens yrkande, »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anholder, det Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framställa förslag till ändring i den kommunala rösträtten på landet i den rigtning, att denna rösträtt blifver på kommunens medlemmar rättvisare fördelad.»

I den föreliggande frågan hyser Utskottet fortfarande samma åsigter, som äro uttalade i dess utlåtande N:o 22 vid sistlidna års riksdag.

Utskottet erinrade då, huru som kommunallagarnes ändamål, enligt deras eget uttalande, vore, att kommuns medlemmar skulle ega att

sjelfve efter de uti dessa lagar lemnade närmare bestämmelser vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, men att, på det att denna till grund för hela kommunallagstiftningen liggande tanke måtte i alla landskommuner också blifva en verklighet, förändrade bestämmelser rörande röstvärdet emellertid vore erforderliga.

Beträffande röstvärdet innehölle förordningen om kommunalstyrelse på landet för det närvarande endast den regel, att röstvärdet beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal. Hur enkel och naturlig den sålunda gifna regeln än syntes, verkade den dock på olika orter efter olika förhållanden helt olika och icke alltid på det mest nöjaktiga sätt. Så innehade enligt Statistiska centralbyråns berättelser rörande den kommunala rösträtten år 1871 uti 54 af rikets 2,354 landskommuner en röstegande öfver hälften af hela fyrktalet, högsta fyrktalet på en person utgjorde uti 360 öfver $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$, uti 1,026 öfver $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$, allt af hela fyrktalet; och, hvad beträffade antalet personer, som innehade visst fyrktal öfver $\frac{1}{10}$ af hela kommunens, innehade 54 öfver hälften, 378 öfver $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$, 1,697 öfver $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$, om hvilka förhållanden närmare upplysningar kunna inhemtas af den tabell, som finnes bifogad Lag-Utskottets utlåtande N:o 35 vid 1878 års riksdag. Förhållandena torde under tiden sedan dess icke, åtminstone proportionsvis mellan olika grupper af röstegande, hafva undergått någon väsentlig förändring.

Det vore uppenbart, att någon kommunal sjelfstyrelse icke alls förefunnes inom de 54 kommuner, hvarest en enda person ensam kunde utöfva kommunens beslutanderätt, d. v. s. efter behag, blott laga former iakttoges, beskatta öfrige kommunalmedlemmar och utse desse att såsom kommunala förtroendemän vårda angelägenheter, som hufvudsakligen vore hans egna, under det han sjelf kunde undandraga sig hvarje personligt kommunalt uppdrag. Att i en stor mängd andra kommuner sjelfstyrelsen vore i större eller mindre grad kringskuren, visade de anförda statistiska uppgifterna.

Man borde ock kunna antaga, att, derest, vid utarbetandet af 1862 års kommunalförordning för landet, de statistiska uppgifter rörande förhållandena i landskommunerna, en senare tid lemnat, funnits att tillgå, någon begränsning uppåt uti rösträtten ock blifvit stadgad. Att upphäfva en kommunalmedlems obegränsade rätt att för alla öfrige medlemmar af kommunen ensam besluta vore endast en gärd af rättvisa samt ett vilkor för tillämpningen af begreppet kommunal sjelfstyrelse; och för en lindrig begränsning af de högsta röstetalen äfven i öfrigt syntes billighetsskäl tala. Hvad beträffade siffran för det relativa

röstmaximum, som lämpligen borde bestämmas, syntes af de tabeller, som blifvit af särskilde ledamöter inom Utskottet utarbetade och utlåtandet bifogade, framgå, att genom bestämmande af detta maximum till en tiondedel af kommunens hela röstetal de öfverklagade missförhållandena kunde i allmänhet afhjelpas. För de kommuner, hvarest detta maximum icke skulle upphäfva en enda röstegandes samtliga öfrige röstegandes samfälda röstetal öfvervägande rösträtt, hade ansetts nödigt föreslå det tillägg, att ingen finge i något fall utöfva rösträtt för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkomme öfrige röstegande.

För den åsigten, att undantag borde göras från begränsningens tillämpning beträffande landstingsmannaval, hade tillräckliga skäl icke syntes förekomma. Det egentliga skälet för ett dylikt undantag skulle vara landstingens politiska betydelse såsom valkorporationer för utseende af ledamöter i Riksdagens Första Kammare. Utskottet vore emellertid af den öfvertygelse, att den röstbegränsning, Utskottet föresloge, icke skulle komma att i någon afsevärd mån utöfva inflytande å landstingens sammansättning och dermed å valen till Första Kammaren. Då man bygt valen till denna Kammare å kommunal grund, syntes ock konsekvensen fordra, att vid en lindrig begränsning uti den kommunala rösträtten undantag icke måtte ske för nämnda val, så mycket mera, som de mest betryggande garantierna för en lämplig sammansättning af Första Kammaren torde vara att söka uti andra för dessa val gällande bestämmelser.

De skäl, på hvilka Utskottet sålunda grundat sitt förra tillstyrkande af en begränsning i den kommunala rösträtten på landet, synas Utskottet fortfarande ega giltighet. Utskottet vill nu ytterligare erinra, att, då ledamöter i bevillningsberedningarna och taxeringskomiteerna, de senare antingen medelbart eller omedelbart, utses å kommunalstämma, i sådana kommuner, der beslutanderätten utöfvas af en enda eller några få personer, dessa kunna erhålla ett i Utskottets tanke obehörigt inflytande äfven å beskattningen. Vidare torde i allmänhet de olägenheter, till hvilkas afhjelpande den nämnda begränsningen i rösträtten ansetts nödig, på senaste åren hafva oftare än förut framträdt, i det att numera flerstädes å landsbygden bildas stora bolag för industriell rörelse, hvarigenom det lätteligen kan inträffa, att en enda person inom kommunen, såsom representant för bolaget, kan erhålla ett röstetal, hvars storlek tillåter honom att blifva den allena beslutande i kommunens angelägenheter eller åtminstone derå utöfva ett allt för stort inflytande.

Såsom en omständighet, hvilken i viss mån tjänar till stöd för Utskottets mening, vill Utskottet meddela, att uti *Finland*, hvars samhällsförhållanden i flera afseenden, och särskildt rörande kommunalväsendet, ega likhet med dem, som förekomma i vårt land, ett visst relativt maximum af röstetal är stadgadt i fråga om rösträtts utöfvande vid kommunalstämma på landet. De hit hörande stadgandena uti Kejsrerliga förordningen angående kommunalförvaltningen på landet den 6 Februari 1865 äro af följande lydelse:

§ 23.

Sedan öfverläggning inom stämma försiggått och af ordföranden förklarats slutad, framställe han proposition, så affattad att den må kunna med ja eller nej besvaras, och gifve derefter tillkänna huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, samt befäste detsamma, der ej omröstning begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, må den öppet och efter upprop verkställas. Ej må dock någon för egen del eller å annans vägnar rösta för mera än en sjettedel af de vid stämman närvarandes sammanlagda röstbelopp.

Huru rösterna skola i kommunalstämma beräknas, derom stadgas i §§ 57 och 58.

§ 57.

Öfver taxeringen upprättas en längd, som särskildt för hvarje skattskyldig och i skilda kolumner upptager det belopp skattören honom påföres och, ifall han är jordegare, det förmedlade eller eljest gällande mantal han innehar.

Längden, som tjänar till grund för kommunalutskyldernas debitering och uppbörd, utgör, med iakttagande af hvad i §§ 9 och 10 stadgadt är, kommunens röstlängd, och upprättas i två exemplar, af hvilka det ena uppslås i sockenstugan eller å annat lämpligt rum och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

§ 58.

Vid omröstning i kommunens angelägenheter skall hvarje skattöre anses motsvara en röst. Angår frågan endast i mantal satt jord, räknas hvad som går under till och med ett tiondedels mantal till en röst,

hvad deröfver stiger till och med två tiondedels mantal till två röster och så vidare, såframt ej kommunalstämman hellre vill låta all röstberäkning ske efter åsatta skattören.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då Utskottet finner de ofvan anmärkta olägenheterna åtminstone för närvarande till det väsentligaste kunna afhjelpas genom begränsning af röstmaximum till en tiondedel af kommunens hela röstetal, får Utskottet, med anledning af Herrar J. P. Nilssons och A. Göranssons motioner, vördsamt hemställa,

1) att Riksdagen ville för sin del besluta följande förändrade lydelse af § 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, sådan nämnda paragraf lyder i Kongl. kungörelsen den 8 September 1868:

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

Skulle detta förslag af Riksdagen bifallas, torde mom. 2 af § 59 i samma förordning, sådant detta mom. lyder i Kongl. kungörelsen den 17 Mars 1882, böra beträffande deri förekommande hänvisningar ändras; och får Utskottet alltså under denna förutsättning föreslå,

2) att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förändrade lydelse af mom. 2 utaf § 59 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, sådant nämnda moment lyder i Kongl. kungörelsen den 17 Mars 1882:

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag, §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. I den — — — förvaras.

Hvad härefter angår Herr *Asklöfs* motion, så, enär Utskottet här ofvan till Riksdagen hemställt, att Riksdagen nu måtte för sin del fatta beslut om en begränsning af röstmaximum å landet, följer häraf, att Utskottet icke kan tillstyrka det sätt för målets vinnande, som motionären förordat; hvarför Utskottet hemställer,

3) att Herr *Asklöfs* motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 April 1882.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer:

af Herrar *Bergström*, Friherre *Hamilton*, Friherre *von Essen* och *Fröberg*;

af Herr Grefve *Mörner*: »Åberopande hvad jag föregående år i denna fråga anfört, får jag äfven nu reservera mig mot Utskottets förslag.»

Herrar *Lothigius* och Grefve *Strömfelt* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i motionernas behandling inom Utskottet.
